

TELEVİZYONDAKİ DİNİ İÇERİKLİ PROGRAMLARIN YETİŞKİNLER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ*

İbrahim TURAN**

ÖZET

Kitle iletişim araçları içerisinde özellikle televizyon, büyük kitlelere ulaşma özelliği ile toplumsal hayatta vazgeçilmez bir araçtır. Bu nedenle dini içerikli programlar. Toplumun ihtiyaç ve beklentilerini de dikkate alarak daha cazip hale getirmeli, yetişkinlere yönelik dini programların yapısı ve içeriği üzerinde titizlikle durulmalıdır. Ayrıca televizyondaki din adamı imajının düzeltilmesi için gerekli çalışmalar yapılmalı, olabildiğince

tartışmalı dini konulara yer verilmemelidir. Dini içerikli programların topluma daha faydalı olması için yayın saatleri arttırılmalı, İletişim Fakülteleri ile İlahiyat Fakülteleri arasında işbirliği yapılarak, programların metin yazımı bv. konularında eleman yetiştirilmesi için uygun programlar geliştirilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Televizyon, Din, Yetişkin Din Eğitimi, iletişim

Giriş

Bilim ve teknoloji alanındaki hızlı gelişmeler, kitle iletişim araçlarında da büyük bir gelişme meydana getirmiştir. Kitle iletişim araçları içerisinde özellikle televizyon, çok kısa zamanda büyük kitlelere ulaşma özelliği ile toplumsal hayatta vazgeçilmez bir araç olarak kabul edilmektedir. Onun, hayatın her alanından bilgi vermesi, özellikle örgün eğitim dışında kalan milyonlarca insanın bilgi birikimini arttırmasını sağlamakta ve genel kültürünü canlı tutmasına yardımcı olmaktadır. Zira örgün eğitimde verilen bilgiler, zamanla ya unutulmakta, ya da bilim ve teknolojiadaki hızlı gelişmeler sayesinde geçerliliğini yitirmektedir.

Günümüzde televizyonun etkileri üzerine birçok araştırma yapılmaktadır. Bu araştırma sonuçları, kullanımına bağlı olarak, televizyonun bazı olumlu etkilerinin olduğu gibi, olumsuz etkilerinin de olduğunu ortaya koymaktadır. Televizyonun günümüz insanını birçok olaydan haberdar etmesi ve onu bilgilendirmesi gibi bazı özellikleri onu, aynı zamanda bir yaygın eğitim aracı olma konumuna getirmiştir. Örgün eğitim dışında kalmış olan bireyler, bilgisel ve kültürel anlamda televizyon-

* Bu çalışma, "Dini İçerikli Televizyon Programlarının Yetişkinler Üzerine Etkisi" konulu Yüksek Lisans Tezinden uyarlanmıştır.

** **OMÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Öğrencisi**

dan istifade etmektedirler. Bu nedenle yetişkin bireyler açısından televizyon önemli bir araçtır. Genel olarak gençler, televizyonu daha çok eğlenme amaçlı kullanırken, yetişkinler açısından televizyonun haber alma ve eğitim amaçlı kullanıldığı görülmektedir.

Televizyonun topluma sağladığı bilgi çeşitlerinden birisi de dini bilgilerdir. Belirli zamanlarda (Ramazan ayı, kandil geceleri, dini bayram günleri ve haftanın belirli günleri) televizyonda yayınlanan dini programların, özellikle yetişkin bireyler üzerinde nasıl bir etki bıraktığı ve yetişkinlerin bu tür programlardan ne tür bir beklenti içerisinde oldukları konusunda spesifik araştırmalar yok denecek kadar azdır. Bu tür çalışmaların azlığı ve her geçen gün televizyonun birey ve toplum üzerindeki etkisinin artması, özellikle Din Bilimleri alanında medya ve din eksenli çalışmaların yaygınlaştırılmasının gerekliliğini kendiliğinden ortaya koymaktadır.

Biz bu çalışmamızda, televizyonun yetişkinler üzerindeki etkilerini farklı değişkenler açısından incelemeye çalıştık. Ancak tüm bu değişkenleri bir makale formatında incelemek imkansız olacağından, biz sadece yaş faktörünü dikkate alarak yetişkinlerin televizyondaki dini programları izleme ve bu programlardan etkilenme durumlarını ortaya koymaya çalışacağız.

A- Araştırma İle İlgili Genel Bilgiler

1- Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın temel amacı; televizyondaki dini içerikli programları bazı faktörler açısından değerlendirip, yetişkinlerin gelişim özelliklerine, ihtiyaç ve beklentilerine uygun olarak dini programların düzenlenmesine katkıda bulunmaktır.

Giriş kısmında da kısaca belirttiğimiz gibi, kitle iletişim araçlarından birisi olan televizyonun hedef kitlesi tüm toplumdur. Ülkemizde genel nüfus içerisinde, 20 yaş ve üstü yetişkinlerin oranı, 20 yaş altı nüfusa göre oldukça fazladır.¹ Dolayısıyla televizyon izleyicileri içerisinde 20 yaş ve üstü yetişkinler önemli bir paya sahiptir. Bu nedenle televizyonun her alanda olduğu gibi dini alanda da yetişkinlerin ihtiyaç ve beklentilerine cevap vermesi gerekmektedir. Televizyon yayınlarının ihtiyaç duyulan bilgi ve kültürü kazandırması için yetişkinlerin ihtiyaçları tespit edilmelidir. Ancak ülkemizde televizyondaki dini yayınların yetişkinlere daha faydalı olabilmesi için, onların ihtiyaçlarını konu edinen ve televizyondaki dini programların analizini yapan çalışmaların yok denecek kadar az olması, araştırmamızın önemini açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

¹ Bkz. **D.İ.E. Türkiye İstatistik Yılı 2000**, Devlet İstatistik Enstitüsü Yay., Ankara 2000

2- Araştırmanın Metodu

Araştırmanın evrenini Samsun merkez, ilçe ve köylerinde bulunan yetişkinler oluşturmaktadır². Ancak halkın tamamına anket uygulamak mümkün olmadığından farklı yaş, cinsiyet, eğitim ve meslek gruplarından tesadüfi yöntemle seçilmiş olan 300 kişi örneklem grubu olarak seçilmiştir.

Araştırmayla ilgili olarak çeşitli veri toplama araçları kullanılmıştır. Araştırma 2005 yılında Samsun merkez, ilçe, köy ve kasabalarında yapılmıştır. İlk olarak konuyla ilgili kaynaklar taranmış ve konunun belirli bir kısmı literatür incelemesi yoluyla oluşturulmuştur. İkinci olarak, oluşturulan anket soruları rastgele seçilmiş olan 30 kişilik örneklem grubuna uygulanmış ve uygulama sonunda ankette görülen eksiklikler giderilmiştir. Anketteki gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra, Samsun merkez, ilçe, köy ve kasabalarından tesadüfi olarak seçilen yaklaşık 400 kişi üzerinde anket uygulanmıştır. Daha sonra, uygulanan anketler kontrol edilmiş ve eksik veya yanlış olarak doldurulmuş olan anketler değerlendirme dışında bırakılmış, doğru olarak doldurulmuş olan 300 anket değerlendirmeye alınmıştır.

Ankette seçenekli sorularla birlikte açık uçlu sorular da sorularak yetişkinlerin televizyondaki dini programlara konuk olan kimseleri ve bu programları nasıl değerlendirdikleri daha iyi anlaşılmasına çalışılmıştır.

B. Araştırmaya İlişkin Bazı Bulgular

Bu bölümde, ankete katılanların sadece yaş faktörü dikkate alınarak, televizyonda yayınlanan dini içerikli programları izleme ve bu programlardan etkilenme durumları ele alınmıştır.

1- Yaşlara Göre Dağılım

Tablo:1- Ankete Katılanların Yaş Durumlarına Göre Dağılımı

Yaş	N	%
20-35	156	52,0
36-55	108	36,0
56 ve Yukarısı	36	12,0
Toplam	300	100,0

² 1997 yılı nüfus sayımına göre, Samsun merkez, ilçe ve köylerinin toplam nüfusu 1.153.763 olarak tespit edilmiştir. www.die.gov.tr/nufus_sayimi/samsun.gif.

Yukarıdaki tabloda, ankete katılanların % 52'sini 20-35 yaşlar arası yetişkinler oluştururken, % 36'sını 36-55 yaş arası yetişkinler ve % 12'sini de 56 yaş ve üstü yetişkinler oluşturmaktadır. Yetişkinlik dönemleri birbirinden kesin hatlarla ayrılmamakla birlikte, bazı kriterlere dayanılarak genel bir sınıflama yapılmıştır.³ Bu sınıflamaya göre 20-35 yaşları arası ilk yetişkinlik dönemini, 36-55 yaşlar arası orta yetişkinlik dönemini ve 56 yaş ve yukarısı da son yetişkinlik dönemini ifade etmektedir.

Bundan sonraki tablolar, yetişkinlerin yaş faktörü açısından televizyondaki dini programlara karşı ilgileri ve izleme durumlarıyla ilgili bilgilere yer verecektir.

2- Televizyonda İzlenen Program Türlerine Göre Dağılım

Tablo:2- Ankete Katılanların Televizyonda İzledikleri Program Türlerine Göre Dağılımları

Yaş	N / %	Hangi tür programları izlersiniz? (1.sıra)				Toplam
		Haber programları	Müzik-eğlence, magazin	Spor programları	Dini programlar	
20-35	N	83	46	11	16	156
	%	53,2	29,5	7,1	10,3	100,0
36-55	N	85	9	2	12	108
	%	78,7	8,3	1,9	11,1	100,0
56 ve yukarısı	N	26	2	0	8	36
	%	72,2	5,6	0,0	22,2	100,0
Toplam	N	194	57	13	36	300
	%	64,7	19,0	4,3	12,0	100,0

$$X^2= 35,055$$

SD=

Tablonun frekans dağılımına bakıldığında, ankete katılanların % 64,7'si birinci sırada haber programlarını, % 19'u müzik-eğlence, maga-

³ Yetişkinlik dönemi basamakları için bkz. Mustafa Köylü, **Yetişkin Din Eğitiminin Teorik Temelleri**, Etüt Yay., Samsun 2000, s. 34-38.

zin, sinema ve dizi programlarını, % 12'si de dini programları ve diğer % 4,3'ü de spor programlarını izlemektedir.

Yapılan Ki Kare analizi sonucunda, 0,001 manidarlık düzeyinde izlenen program türü ile yaş arasında oldukça anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre, 20-35 yaş arası yetişkinlerin % 53,2'si haber programlarını birinci tercihleri olarak izlerken, bu oran 36-55 yaş arası yetişkinlerde % 78,7 ve 56 yaş ve üstü yetişkinlerde de % 64,7 olarak görülmektedir. Magazin programlarının izlenmesinde de yaşın yükselmesiyle birlikte bir düşüş görülmektedir. Buna göre, 20-35 yaş arası yetişkinlerin % 29,5'i magazin programlarını izlerken, bu oran 36-55 yaş arasındaki yetişkinlerde % 8,3'e ve 56 yaş ve üstü yetişkinlerde de % 5,6'ya düşmektedir. 20-35 yaş arası yetişkinlerde spor programlarını birinci tercihleri olarak izleyenlerin oranı % 7,1 iken, bu oran 36-55 yaş arası yetişkinlerde % 1,9 olarak görülmektedir. 56 yaş ve üstü yetişkinlerin hiç birisi spor programlarını birinci tercihleri olarak izlemediklerini belirtmişlerdir.

Adem Yılmaz da yaptığı araştırmasında haber programlarının, izleyici kitlesi arasında birinci sırada yer aldığını bulmuştur. Bu araştırmanın bulgularına göre ankete katılanların % 13,3'ü haber programlarını ilk sırada izlerken, bunu % 11,2 ile yarışma programları ve % 7,6 ile de spor programları takip etmektedir.⁴

Dini programların izlenme durumuna bakıldığında, bunda da yaşın artmasıyla dini programların izlenme sıklığının arttığı görülmüştür. Buna göre, 20-35 yaş arası yetişkinlerde dini programları birinci tercihi olarak izleyenlerin oranı % 10,3 iken bu oran 36-55 yaş arası yetişkinlerde % 11,1'e ve 56 yaş ve üstü yetişkinlerde de % 22,2'ye çıkmaktadır.

3- En Çok İzledikleri Dini Program Türlerine Göre Dağılım

Tablo:3- Ankete Katılanların Televizyonda Dini Program Türlerine Göre Dağılımları

⁴ Adem Yılmaz, 18-30 Yaş Arasındaki Yetişkinlerin Televizyon İzleme Eğilimleri ve Televizyonun 18-30 Yaş Arası İzleyici Üzerinde Etkileri (Erzurum Örneği), (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), **A.Ü.S.B.E.**, Erzurum 2002, s.72.

Yaş	N / %	Hangi tür dini programları seyretmeyi tercih edersiniz? (1. sıra)				Toplam
		Tartışma	Sohbet	Dini film	Eğitici öğretici prog.	
20-35	N	26	30	35	63	154
	%	16,9	19,5	22,7	40,9	100,0
36-55	N	23	28	14	40	105
	%	21,9	26,7	13,3	38,1	100,0
56 ve yukarı	N	5	15	5	9	34
	%	14,7	44,1	14,7	26,5	100,0
Toplam	N	54	73	54	112	293
	%	18,4	24,9	18,4	38,2	100,0

$$X^2= 12,929$$

Ankete katılanlara sorulan “hangi tür dini programları seyretmeyi tercih edersiniz?” sorusunda önem derecesine göre iki tanesini işaretlemesi istenmiştir. Katılımcıların %38,2’si, eğitici- öğretici dini programları birinci tercihleri olarak izlediklerini söylerken, % 24,9’u sohbet programlarını birinci tercihleri olarak izlediklerini söylemiştir. Dini filmleri izleyenlerle tartışma programlarını izleyenlerin oranı % 18,4 olarak tespit edilmiştir.

Tablonun frekans dağılımına bakıldığında, yaş grupları (ilk yetişkinler, orta yetişkinler ve yaşlılar) ile, tercih edilen program arasında önemli bir ilişki olduğu görülmektedir. İlk yetişkinlerin tercih ettikleri programlar arasında eğitici-öğretici programlar % 40,9 ile birinci sırada yer alırken, orta yetişkinlerde de yine eğitici-öğretici dini programlar % 38,1 ile birinci sırada yer almaktadır. Ancak yaşlılar arasında diğer yaş gruplarından farklı olarak sohbet programları % 44,1 ile en çok tercih edilen dini programlar arasında birinci sırada yer almaktadır. Bu farklılığın, her yaş grubunun kendine has ihtiyaç ve beklentilerinin olmasından kaynaklandığı söylenebilir.

4- Televizyondaki Dini Programları İzleme Zamanlarına Göre Dağılım

Tablo:4- Ankete Katılanların Televizyondaki Dini Programları İzleme Zamanlarına Göre Dağılımları

Yaş	N / %	TV'deki dini programları daha çok ne zaman izlersiniz?			Toplam
		Her zaman	Ramazanda ve kandil gecelerinde	Rastladığım zamanlarda	
20-35	N %	21 13,7	17 11,1	115 75,2	153 100,0
36-55	N %	29 27,1	2 1,9	76 71,0	107 100,0
56 ve yukarı	N %	14 41,2	3 8,8	17 50,0	34 100,0
Toplam	N %	64 21,8	22 7,5	208 70,7	294 100,0

X²= 21,599

SD= 4

P= 0,000

P< 0,001 Önemli

Televizyondaki dini programları takip etme durumlarına göre, ankete katılanların % 70,7'si televizyondaki dini programları rastladığı zamanlarda izlerken, % 21,8'i her zaman izlemekte ve % 7,5'i de sadece Ramazanda ve kandil gecelerinde izlemektedir.

Hasan Dam'ın (2002) yaptığı araştırmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Araştırma verilerine göre televizyondaki dini içerikli programların hepsini izleyenlerin oranı % 11,3, fırsat buldukça izleyenlerin oranı % 54,6, rastladığı zamanlarda izleyenlerin oranı % 24,8, zamanı olmadığı ve ilgisini çekmediği için izlemeyenlerin oranı ise % 9,2 olarak görülmüştür.⁵

Yapılan Ki kare analizine göre, televizyondaki dini programları seyretme ile yaş grupları arasındaki ilişki, 0,001 manidarlık düzeyinde oldukça anlamlı görülmektedir. Karşılaştırma verilerine göre, yaş düzeyi arttıkça televizyondaki dini programları izleme oranı da artmaktadır. Yani televizyondaki dini programları izleyenler, genellikle yaşlılardan oluşmaktadır. Bunun en önemli nedeni yaşla birlikte, psikolojik yalnızlık ve hayatın sonuna yaklaşıldığı hissini bireyde daha yoğun şekilde hissedilmesi olarak söylenebilir. Ayrıca televizyondaki dini programları her

⁵ Hasan Dam, Yetişkinlerin Din Eğitimi, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), O.M.Ü.S.B.E., Samsun, 2002, s. 153.

zaman izleyenlerin genellikle yaşlılardan oluşması ve ilk yetişkinlerin daha çok rastladığı zamanlarda izlemesi, bu tür programların ilk yetişkinlerin ihtiyaç ve beklentilerine tam olarak cevap verememesinden kaynaklandığı da söylenebilir.

5- Sürekli Takip Ettikleri Dini Programlara Göre Dağılım

Tablo:5- Ankete Katılanların Televizyonda Sürekli Takip Ettikleri Dini Program Türlerine Göre Dağılımları

Yaş	N / %	Sürekli takip ettiğiniz dini programlar var mı?		Toplam
		Evet	Hayır	
20-35	N	50	106	156
	%	32,1	67,9	100,0
36-55	N	34	74	108
	%	31,5	68,5	100,0
56 ve yukarısı	N	15	21	36
	%	41,7	58,3	100,0
Toplam	N	99	201	300
	%	33,0	67,0	100,0

$\chi^2 = 1,339$ $SD = 2$ $P = 0,497$ $P > 0,05$ Önemsiz

Tablo 5'te ankete katılanlara sürekli takip ettikleri bir dini program olup olmadığı sorulmuştur. Ankete katılanların % 67'si sürekli takip ettikleri bir dini programın olmadığını belirtirken, katılımcıların % 33'ü sürekli takip ettikleri bir dini programın olduğunu belirtmişlerdir.

“Sürekli takip ettiğiniz dini program /programlar var mı?” Sorusuna “evet” cevabını veren katılımcılara, “sürekli takip ettiğiniz dini bir program varsa adını yazar mısınız?” şeklinde sorulan soruya verilen cevaplar da en çok izlenme oranına göre şöyle sıralanmaktadır: Sırlar Dünyası (STV), Büyük Buluşma (STV), Kalp Gözü (KANAL 7)

Bu programlar izleyici kitlesi arasında en çok izlenen programlardır. Bunun sebebi olarak da bu programlarda bir takım dini kavramların veya sembollerin film şeklinde sunulması söylenebilir. Her ne kadar bu programlarda, daha ziyade pasif dindarlık anlayışı ön plana çıksa da, bu tür programlar, günümüz insanına günlük hayatta yaptığı yanlış davranışlarını görme imkânı sağlamakta ve topluma kendi nefsiyle bir

muhasebe yapma fırsatı sunmaktadır. Burada üzerinde durulması gereken husus, sır dizisi mahiyetindeki programların dini program olarak nitelendirilmesine karşın dinin sadece ahlaki bir takım değerlerinin gündeme getirilip ibadet boyutunun görmezlikten gelinmesi veya çok az yer verilmesidir.

Bunun dışında izlenen diğer dini programlar ise şunlardır: Huzura Doğru (TGRT), İslam ve İnsan (KANAL 7), Kürsüden Gönüllere (STV), Diyanet Saati (TRT 4). Ayrıca dini gün ve gecelerde yayınlanan mevlit programları da yine yetişkinlerin izledikleri dini programlar olarak tespit edilmiştir.

6- Televizyondaki Dini Programların Duygu ve Davranışlarına Etkisini Değerlendirme Durumuna Göre Dağılım

Tablo:6- Ankete Katılanların Televizyondaki Dini Programların Duygu Davranışlarına Etkilerini Değerlendirme Durumlarına Göre Dağılımları

Yaş	N / %	TV'deki dini içerikli yayınlar duygu ve davranışlarınızda ne tür bir değişime sebep olmaktadır?		Toplam
		Olumlu etkiliyor	Olumsuz etkiliyor veya etkisi yok	
20-35	N	126	30	156
	%	80,8	19,2	100,0
36-55	N	84	24	108
	%	77,8	22,2	100,0
56 ve yukarısı	N	29	7	36
	%	80,6	19,4	100,0
Toplam	N	239	61	300
	%	79,7	20,3	100,0

$X^2= 0,373$

SD= 2

P= 0,830

P> 0,05 Önemsiz

Ankete katılanların % 79,7'si televizyondaki dini programların duygu ve davranışlarında olumlu etkiler meydana getirdiğini belirtirken, deneklerin %20,3'ü yayınlanan dini programların duygu ve davranışlarını olumsuz etkilediğini veya hiç etkilemediğini söylemişlerdir.

Televizyondaki dini yayınlar duygu ve davranışlarınızda "olumlu" veya "olumsuz" bir değişim meydana getiriyorsa, lütfen sebeplerini izah

eder misiniz, şeklinde sorulan açık uçlu soruya sıklık derecesine göre verilen cevaplar şöyle olmuştur:

Olumlu Etkileri: “İnsanoğlu kullanamadığı bilgileri zamanla unuttur. Bu tür programlar, bildiğimiz, ancak zaman içerisinde unuttuğumuz bilgileri bize tekrar hatırlatıyor. Bu, filmle ve sohbetle olduğu zaman daha çok beğeniyorum.”

“Dini konularda biraz bilgileniyoruz. Özellikle film olarak oynadığında kendimi onların yerine koyuyorum ve bu beni daha dikkatli davranmaya yöneltiyor.”

“Toplumun ahlaki gelişimine katkı sağlıyor. Yoksun olduğumuz değerlerimizi bize yeniden hatırlatıyor. Belki düzeliriz diye.”

“Dini programları izlemek suretiyle dini konularda eksik kalmış yönlerimi tamamliyorum. Dinimi daha iyi öğreniyorum.”

“İzlediğim dini tartışma programları benim konuyu daha ayrıntılı bir şekilde anlamamı sağlıyor ve beni araştırmaya sevk ediyor.”

“Zor anlarımda beni görüp gözetken bir yaratıcının varlığını bilmek ve bunu hissetmek beni gerçekten rahatlatıyor.”

Olumsuz Etkileri: **“Kitaplardan okuduğumuz ya da ailemizden öğrendiğimiz bilgilerle televizyondaki din adamlarının verdiği bilgiler bazen bende çatışma meydana getiriyor. Böyle durumlarda bildiklerimi de karıştırmaya başlıyorum.”**

“Televizyona çıkan din adamı sıfatına sahip kişiler, çoğu zaman tartışmalı konuları gündeme getiriyorlar. Bu da halkın kafasında büyük bir karmaşa yaratıyor.”

“Televizyonda yayınlanan dini programları *rating* amaçlı buluyorum. Programa katılan kişiler birilerinin istediği cevapları veriyorlar, doğruları pek söylemiyorlar. Bunları görünce bu tür programları izlememeyi tercih ediyorum.”

“Ramazan ayı geldiğinde hemen hemen bütün kanallarda dini programlara rastlıyoruz. Bunlardan bir kısmı bana yapmacık geliyor. Rating amaçlı olduğu belli. Çünkü programa konuk olanlara bakıldığında, bunların bir kısmı din adamı iken bir kısmı da alanın uzmanı olmayan sanatçı vb. kimselerden seçiliyor. Konunun uzmanı varken, uzman olmayan kimselere “Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz?” diye sorularak bir tartışma ortamı açılıyor. Bunlar bizi olumsuz etkiliyor.”

“Dini bilgisi yeterli olmayan kişilerin televizyona çıkarak olur olmadık fetva vermeleri, zaten az bildiğimiz dinimiz konusunda kafamızın karışmasına neden oluyor.”

Bu verilerden hareketle televizyondaki dini programların olumlu etkilerini şu başlıklar altında toplayabiliriz:

- a- Dini konularda bilgilendirme,
- b- Toplumun ahlaki gelişimine katkıda bulunma,
- c- Dini konularda araştırma yapmaya sevk etme,
- d- Manevi olarak rahatlama.

Olumsuz etkilerini de şu başlıklar altında toplayabiliriz:

- a- Dini konularda insanların kafasını karıştırma,
- b- Rating amacı taşıdığından insanların maneviyatını olumsuz yönde etkileme,
- c- Dini konularda uzman olmayan kişilerin ekrana çıkarılması ve dini konularda tartışma ortamı açılarak dini hassasiyetlerin zedelenmesi.

7- Televizyondan Alınan Dini Bilgi İle Diğer Kaynaklardan Alınan Dini Bilgi Arasında Çatışma Yaşama Durumuna Göre Dağılım

Tablo:7- Ankete Katılanların Televizyondan Aldıkları Dini Bilgi İle Diğer Kaynaklardan Aldıkları Dini Bilgi Arasında Çatışma Yaşama Durumlarına Göre Dağılımları

Yaş	N / %	Okul, aile ve diğer kaynaklardan aldığınız dini bilgi ile televizyondan aldığınız dini bilgi arasında çatışma yaşıyor musunuz?			Toplam
		Her zaman veya çoğunlukla	Ara sıra	Hiç	
20-35	N	17	89	50	156
	%	10,9	57,1	32,1	100,0
36-55	N	14	65	29	108
	%	13,0	60,2	26,9	100,0
56 ve yukarı	N	3	17	16	36
	%	8,3	47,2	44,4	100,0
Toplam	N	34	171	95	300
	%	11,3	57,0	31,7	100,0

$X^2= 4,015$

SD= 4

P= 0,404

P> 0,05 Önemli

Tablonun frekans dağılımına bakıldığında, ankete katılanların % 57'si televizyondan aldığı dini bilgi ile diğer kaynaklardan (aile, okul vb.) aldığı dini bilgi arasında ara sıra çatışma yaşadığını, % 31,7'si hiç çatışma yaşamadığını ve % 11,3'ü de her zaman veya çoğunlukla bir çatışma yaşadığını belirtmiştir. Bununla birlikte, meseleye yaş düzeyleri açısından bakıldığında, önemli bir farkın olmadığı görülmektedir.

Ankete katılanlardan, eğer bir çatışma yaşıyorlarsa, bunu bir iki örnekle açıklamaları istenmiştir. Verilen örneklerden bazıları şu şekildedir:

“Ben dini bilgilerimi yeterli bulmuyorum. Ancak televizyondaki dini programları izlediğim zaman, azda olsa bildiklerimi de karıştırmaya başlıyorum. Dini programları kafa karıştırıcı olarak buluyorum. Mesela ben Kur'an'da başörtüsü ile ilgili bir ayet okumuştum. Ancak bazıları çıkıp bu ayeti yok sayabiliyor veya farklı bir şekilde yorumlayıp kafamızı karıştırıyorlar. Bu konularda uzmanların çıkıp kesin noktayı koymasına gerekir, diye düşünüyorum.”

“Ben en fazla çatışmayı Ramazan ayı geldiğinde yaşıyorum. Manevi olarak en fazla istifade etmemiz gereken bir ayda, orucu bozan, bozmayan tartışmaları, kurban tartışmaları; kurban kesilse mi daha sevap, yoksa parası ihtiyaç sahiplerine dağıtılsa mı daha sevap. O zaman Allah niye kurban kesmeyi vacip kılmış. Bunlar bildiğimizi düşündüğümüz konularda yaşadığımız çatışmalar. Tam olarak bilgi sahibi olmadığımız konularda yaşadıklarımız ne olacak?”

“Aileler dini bakımdan teşekkürlü bir bilgiye sahip değil. Ailelerde verilen eksik bilgiler, çocukları zamanla yanlış anlamalara götürüyor. Yani anne-baba dini ortaya çıkıyor. Sonra televizyonda işin uzmanları, doğrusunu söylerken bizlere yanlış geliyor. Bu nedenle de söylenenleri kabullenemediğimizden televizyona çıkan din adamlarını dini saptırmakla suçluyoruz. Ancak burada din adamlarına düşen bir görev vardır: O da halkın kafasındaki soru işaretlerini uygun bir şekilde gidermektir. Bunu yapmak için uygun bir üslup kullanmanın esas olduğu kanaatindeyim.”

Okuldan doğru-düzgün bir dini bilgi alamadım. Ailemden aldığım bilgiler de televizyonda dinlediklerimle çatışıyor. Daha sonra araştırdığımda ailemden aldığım bilgilerin bazen yanlış olduğunu anlıyorum.”

“Aile, okul ve diğer kaynaklardan alınan bilgilerin oldukça yüzeysel kaldığını düşünmekteyim. Ayrıca televizyonda yapılan tartışmalarda da çoğu konularda görüş birliği olmadığını görüyorum. Dinin gereklerinin ve getirdiklerinin sosyal hayata açılımlarının daha uygun ve özendirici olması gerekir. Geleneksel düşüncelerin, Arap milliyetçiliği ve adetlerinin, hurafe kültürünün ayıklanması gerekir. Gerçek dini düşüncenin, felsefenin, pratik ve anlaşılır bir şekilde ortaya konulması, insanların tereddüt ve ikilemden kurtarılması gerekir.”

“Televizyondan aldığım bilgilerle diğer kaynaklardan aldığım bilgiler arasında bazen bir çatışma yaşıyorum. Örneğin bazen televizyonda kaza namazı borcu varken sünnet namaz kılınmaz diyorlar. Sünnetler kaza niyetiyle kılınır diyorlar. Diğer taraftan da bazı sünnetlerin terk edilmesi gerektiğini biliyoruz. Bu durum bende bir çatışma meydana getirmektedir.”

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılmaktadır ki, halkın dini açıdan çatışma yaşadığı konuların başında ibadetlerle ilgili konular (namaz, oruç, hac, kurban vb.) gelmekte, bunu inançla ilgili konular takip etmektedir. Verilen cevaplara bakıldığında, çatışma meydana getiren kaynağın sadece televizyon olmadığı görülmektedir. Çatışma yaşama durumunun kaynağına bakıldığında, bunların bazen televizyondan, bazen aileden, bazen de bunların dışındaki diğer kaynaklardan (kitap, dergi vb.) meydana geldiği anlaşılmaktadır.

8- Televizyondaki Din Adamı İmajını Değerlendirme Durumuna Göre Dağılım

Tablo:8- Ankete Katılanların Televizyondaki Din Adamı İmajını Değerlendirme Durumlarına Göre Dağılımları

Yaş	N / %	TV'deki din adamı imajını nasıl değerlendiriyorsunuz?				Toplam
		Oldukça olumlu	Olumlu	Kısmen olumlu	Olumsuz	
20-35	N %	8 5,1	40 25,6	81 51,9	27 17,3	156 100,0
36-55	N %	7 6,5	37 34,3	49 45,4	15 13,9	108 100,0
56 ve yukarısı	N %	3 8,3	12 33,3	13 36,1	8 22,2	36 100,0
Toplam	N %	18 6,0	89 29,7	143 47,7	50 16,7	300 100,0

$X^2= 5,275$ $SD= 6$ $P= 0,509$ $P> 0,05$ Önemsiz

Tablonun frekans dağılımına bakıldığında, ankete katılanların % 47,7'si televizyondaki din adamı imajını “kısmen olumlu”, % 29,7'si olumlu, %16'sı olumsuz ve % 6'sı da “oldukça olumlu” olarak değerlendirmektedir.

Televizyondaki din adamı imajı için kısmen olumlu ve olumsuz diyenlerin toplamının % 64,4 gibi büyük bir oranda çıkması, medyada din adamı imajının pek olumlu olmadığını göstermektedir. Bu durumun

oluşmasında din adamlarının belirli oranda etkileri olurken, medyanın da katkısının olduğu, yapılan bazı araştırmalarda göze çarpmaktadır.⁶ Ayrıca din görevlilerinin yaşam standartlarının düşük olması da, onların psiko-sosyal durumlarını önemli ölçüde etkilemekte ve böyle bir imajın ortaya çıkmasında etkili olabilmektedir.

Medyada genel olarak din adamlarına karşı öteden beri gelen alaycı bir tavrın olduğu görülmektedir.⁷ Yine din adamı imajını, “Kısmen olumlu” veya “Olumsuz” olarak işaretleyenlerin yüzdelik oranının birbirine yakın çıkmasının sebebi olarak, medyanın yönlendirme gücü sayesinde toplumun her kesimini etkisi altında bulundurabilme kabiliyetinin olduğu söylenebilir.⁸

9-Ankete Katılanların Televizyondaki Dini Programlara Konuk Olan Kimselerde Aradıkları Özelliklere İlişkin Görüşleri

Televizyondaki dini programların yetişkinlere daha verimli olabilmesi için ankete katılanlara, televizyondaki dini programlara konuk olan kimselere ilişkin görüşleri sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplar çokluk derecesine göre aşağıdaki şekilde tasnif edilmiştir.

“İnsanların kafalarına takılan soruları şüphe ve tereddüde mahal bırakmadan açık bir şekilde cevaplamalı.”

“Televizyona çıksın veya çıkmasın, din adamlarında bulunması gereken bazı özelliklerin olması gerekir. Bunlar; bilgili olmak, düzgün konuşmak, dürüst olmak, söylediğini yaşamak ve örnek alınan bir kişi olmak. Tabi bu hususlar, bütün toplumun her kesiminde olması gereken hususlardır. Ancak en başta din görevlilerinde bulunması gerekir. Çünkü onlar toplumun gözü önünde bulunan kişilerdir.”

“Tartışma programlarında İslam adına tartışan kimselerin genellikle İslam ahlakını sergilemediklerini görüyoruz. Çoğu insanın birbirine yapmayacağı hakaretleri yapıyorlar. Bizler onları örnek alırsak vay halimize. Onun için televizyona çıkan din adamlarının, söyledikleri ile sergiledikleri davranışlar arasında bir bütünlük olmalı”

⁶ Geniş bilgi için bkz. Ramazan Buyrukçu, **Din Görevlisinin Mesleğini Temsil Gücü**, TDV Yay., Ankara 1995, s. 54.; Hamdi Uygun, **Halktaki Din Adamı İmajı ve Din Görevlilerinden Beklentileri**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), O.M.Ü.S.B.E., Samsun 1992, s. 53

⁷ Ömer Menekşe, “Türk Sinemasında Din ve Din Adamı İmajı”, **II. Uluslar Arası Dini Yayınlar Kongresi Tebliğ ve Müzakereleri**, DİB Yay., Ankara 2005, s. 49

⁸ Medyanın yönlendirme gücü için bkz. Sedat Cereci, **Televizyonun Sosyolojik Boyutu**, Şule Yay., İstanbul 1996, 56.; A. Zahid Akman, “Gerçek Demokrasiye Ulaşmak İçin”, **Yeni Türkiye Dergisi**, Sayı: 11, Yıl: 1996, s. 543.

“Din adamı tanımına uyan, uzlaşmacı, konusuna hâkim, sevecen ve samimi olmalı. Bazıları çok bağırarak ve azarlarcasına konuşuyor. Bu da bizleri ürkütüyor.”

“Dini programlara konuk olan kişiler öncelikle, Türkçe’yi iyi kullanmalılar. Çünkü bazen söylediklerini anlayamıyoruz. Bir de kullandıkları kelimeler yabancı geliyor. Bunların Türkçe’deki anlamlarını bize aktarmalılar.”

“Herhangi bir konu hakkında ayet ve hadisleri eğip bükmeden, gerçek ne ise onu söyleyen, dosdoğru hocalara ihtiyacımız var. Toplumda gördüğümüz hırsızlık, ahlaksızlık vb. birçok kötülüğün giderilmesinde din hocalarına büyük görev düşmektedir. İşte bundan dolayı onlar ne kadar iyi olursa toplum da o kadar iyi olur.”

“Televizyon programlarına konuk olan din adamları, toplumun ihtiyaçlarını iyi analiz etmiş olmalıdırlar. Olaylara geniş açıdan ya da toplumsal ihtiyaç ve beklentiler açısından bakabilmelidirler. Bazı programlarda konukların kısır tartışmalar etrafında dönüp durduklarını müşahade ediyoruz. Bizim toplum olarak, olaylara geniş perspektiften bakan, toplumun ihtiyaçlarına uygun, objektif yorumlar yapabilen aydın din adamlarına ihtiyacımız var.”

“Televizyondaki dini programlara konuk olan kimseler öncelikle İlahiyat Fakültesi öğretim üyelerinden veya Diyanet İşleri Başkanlığından konu ile ilgili uzman kişilerden olmalıdır. İlahiyatçı olup, konu ile ilgisi olmayan kişiler de uzman olmadıkları halde programlara çağırılmamalıdırlar.”

Yukarıdaki verilerden hareketle özet olarak şunları söyleyebiliriz:

- 1- Dini programlara konuk olan kimseler, öncelikle alanın uzmanı olmalı ve mesleğinin gerektirdiği bilgi ve beceriye sahip olmalı,
- 2- Konuşmaları şüphe ve tereddüde mahal bırakmayacak şekilde açık olmalı,
- 3- Türkçe’yi iyi kullanmalı,
- 4- Konuşmalarında hoşgörülü ve samimi olmalı,
- 5- Söylediği ile yaptığı birbiriyle uyumlu olmalı,
- 6- Toplumun ihtiyaç ve beklentilerini iyi analiz etmeli ve anlatacağı konuları buna uygun olarak tespit etmelidir.

10- Ankete Katılanların Televizyonda Yayınlanan Dini Programlara İlişkin Görüş ve Önerileri

Ankete katılanlara, “Televizyonun siz yetişkinler için daha faydalı olabilmesi için neler önerirsiniz?” şeklinde açık uçlu bir sorulmuştur. Soruya verilen cevaplar çokluk derecesine göre aşağıdaki şekilde tasnif edilmiştir.

“Ben devlet memuruyum. Günde 8-9 saat çalışıyorum. Zaten eve geldiğimde bitkin bir halde oluyorum. Televizyonun başına oturduğumda saat yaklaşık 7⁰⁰ oluyor. Televizyonun karşısında en fazla 11⁰⁰ 'e kadar oturabiliyorum. Sabah erken kalkacağım için erken yatmak zorundayım. Bu saatler içinde televizyon kanallarından hemen hiçbirisinde dini bir program yayınlanmıyor. Tabi Ramazan ayı ve kandil geceleri hariç. Allah'tan sır kapısı var da ondan biraz istifade ediyoruz. Halbuki bu programları akşam saatlerine, yani 8 ile 10 arasına koysalar biz de bunlardan istifade ederiz.”

“Dini programlar, daha faydalı olabilmesi için toplumun anlayabileceği bir dilde ve uygun saatlerde yayınlanmalıdır.”

“Toplumda giderek artan ahlaki çöküntüyle mücadele edebilecek türde dini programlara ağırlık verilmelidir.”

“Çocuklarımız her geçen gün dinden uzaklaşıyor. Farklı dinlere ve sapık inançlara yöneliyorlar. Biz anne-babalara çocuklarımızın eğitimi ile ilgili ve bu konuda bize yardımcı olacak programlara yer verilmelidir.”

“Programlar izlenme oranını arttırmaya yönelik olmaktan çok, halkı bilinçlendirmeye yönelik olmalıdırlar. Bazı tartışma programlarına çıkarılan kişilerin bizleri bilgilendirmek yerine kavga ettiklerini görüyoruz.”
 “Güncel olaylar hakkında bilgileri verilmelidir. Mesela Avrupa Birliği sürecinde bizler Müslüman olarak bu süreçten nasıl etkileneceğiz? Bu süreçte çocuklarımızı yabancı dinlerin tesirinden nasıl koruyabiliriz? Bunlar hakkında bilgilerin yer aldığı programlar yapılmalı.”

“Dini filmler televizyonda daha fazla yer almalı. Ancak bu filmler bizim kültürümüze uygun olmalı. Örneğin her Ramazan ayında ve önemli gecelerde gösterilen filmlere bakıldığında genellikle Arap menşeli filmler olduğunu görüyoruz. Bu filmler genellikle karanlık odalarda veya dağ başlarında geçiyor. Doğrusu bu tür filmler benim ilgimi çekmiyor. Ayrıca dinin toplumdan soyutlandığı imajını veriyor. Bizim toplumumuza uygun ve daha modern tarzda dini filmlerin yapılması gerektiğine inanıyorum.”

“Programlar, yetkili makamlarca önemli görülen, toplum tarafından da benimsenmiş olan ve alanında uzman kişilere yaptırılmalı veya prog-

ramlar yapılırken onların görüşü alınmalıdır. Televizyonda izlediğimiz dini programların, klişeleşmiş programlar olduğunu görüyoruz. Bunlar pek ilgi çekici olmuyor. Bunun için programların formatlarında da bazı yeniliklerin yapılması gerektiği kanaatindeyim.”

“Başta dini programlarda iman esasları gerçek ve düzgün bir şekilde işlenmelidir. Bununla birlikte, konular anlatılırken mezheplerin konu hakkındaki görüşleri de dikkate alınmalı ve açıklanmalıdır. Yapılan programlar rant amacıyla değil, gerçekten halkın bilinçlendirilmesi amacıyla yapılmalıdır. Eğer böyle olursa daha faydalı olacaktır.”

“Her televizyon kanalına göre, farklı program yapısı ve içeriğinin olduğu düşüncesindeyim. Kimileri rating toplamak için olur olmaz konuları tartışma havasında, kimileri uydurmaca hikâyelerle duyguları sömürme peşinde. Kimileri de gerçek bilgi verme çabasındadır. Daha geniş kitlelere hitap eden izlenebilirliği de yüksek orijinal programlar yapılmaktadır.”

“Dini alanda da uzun metrajlı filmler yapılmalıdır. Bu filmler sadece Ramazan ayında veya özel gecelerde değil, dizi filmler gibi haftanın belirli günlerinde ekrana getirilmelidir. Ayrıca sohbet programları içerisinde geleneksel olanın dışında bazı ilgi çekici yenilikler de yapılmalıdır.”

“Televizyonda genellikle bayanlara yönelik dini programlar yayınlanamamaktadır. Özellikle öğlen saatlerinde bayanların ihtiyaç ve beklentilerine uygun olarak dini programlar düzenlenmeli, bu programlarda kadının İslam'daki yeri ve önemi, aile hayatındaki önemi, çocuk eğitimindeki yeri ve önemi gibi konulara değinilerek programlar işlenmelidir. Bazı kanallarda kadın programları yapılmakla birlikte, dinin kadına bakışı ele alınmamaktadır. Bu nedenle konukları İlahiyatçılardan olmak kaydıyla kadın programları da düzenlenmelidir.”

“Dinin sadece bir ahlak kuralı veya ibadetler bütünü olarak değil, bir yaşam biçimi olarak algılanmasını sağlayan programların yapılmasının daha faydalı olacağı kanaatindeyim.”

“Ben toplumumuzda bir inanç probleminin olduğunu düşünüyorum. Bu problem, birçok problemin de temelini oluşturmaktadır. Her şeyden önce ben neciyim? Nereden gelip nereye gidiyorum? Sorusuna bir izah getirilmelidir. Yapılan programlarda bu sorulara cevap aranmalıdır.”

Ankete katılanların televizyonda yayınlanan dini programlara ilişkin görüş ve önerilerini özetleyecek olursak, şunları söyleyebiliriz:

1. Televizyonda yayınlanan dini programlar akşamları uygun saatlere konulmalı,

2. Dini programlar, izlenme oranını arttırmaktan çok, halkı bilinçlendirmeye yönelik olmalı,
3. Güncel dini konular hakkında bilgi verilmeli,
4. Dini programlar içerisinde film türü yapıtlara daha ağırlık verilmeli,
5. Dini programlar yetkili makamlarca uzman kişilere yaptırılmalı,
6. İnanç ve ibadetle ilgili programlara ağırlık verilmeli,
7. Bayanlara yönelik dini programlar olmalıdır.

C- Sonuç ve Öneriler

Televizyondaki dini programların yetişkinlere daha faydalı olabilmesi için yapılan bu çalışmada, televizyondaki dini programların yetişkinler üzerinde ne gibi etkilerinin olduğu araştırılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçları şu şekilde özetleyebiliriz:

1. Televizyondaki dini programlar yetişkinlerin duygu ve davranışlarında genel olarak olumlu değişimler meydana getirmektedir. Bu olumlu değişimleri şu başlıklar altında toplamak mümkündür;

- a. Unutulan dini bilgilerin tekrarlanması,
- b. Kaybedilen ahlaki değerlerin yeniden canlandırılması,
- c. Yapılan hataları tekrarlamamaya çalışmak,
- d. Bilmediği konularda bilgi sahibi olmak,
- e. Dini yaşantısını gözden geçirmek,
- f. Güncel dini meseleler hakkında kültürlerini arttırmak.

2. Ankete katılanların büyük çoğunluğu (% 67) sürekli takip ettiği dini bir program olmadığı belirtirken, bir kısmı da (% 33) en az bir dini programı sürekli olarak takip ettiklerini belirtmişlerdir. Genel olarak en çok izlenme durumuna göre programlar şu şekilde sıralanmaktadır:

- a. Sırlar Dünyası (STV)
- b. Büyük Buluşma (STV)
- c. Kalp Gözü (KANAL 7)
- d. Huzura Doğru (TGRT)
- e. İslam ve İnsan (KANAL7)
- f. Kürsüden Gönüllere (STV)

g. Diyanet Saati (TRT 4)

İzlenen programlar içerisinde sır dizilerinin, günümüzde kaybolmaya yüz tutmuş değerleri hatırlatması, modern toplumun getirdiği sorunları ve çözüm yollarını senaryolaştırarak sunması ve yetişkinlerin bu tür programlarda kendilerini daha iyi kritik etmeleri gibi nedenler, bu tür programların daha fazla izlenmesine etki etmektedir.

3. Araştırmada elde edilen sonuçlardan birisi de, dini programlara konuk olan kişilerle alakalıdır. Ankete katılanların büyük bir kısmı, dini programlara konuk olan kimselerin şu özelliklere sahip olmasını istemişlerdir:

- a. Alanında uzman olmalı,
- b. Söylediği ile yaşadığı arasında fark olmamalı,
- c. Dinin gerçeklerini saptırmadan söylemeli,
- d. Sevecen ve samimi olmalı,
- e. Kılık kıyafeti düzgün, bilgili ve kültürlü olmalı,

Bu özellikler, dini programlara konuk olan kimselerin, söyledikleriyle toplumu etkilemeleri ve dinin toplumdaki fonksiyonelliğini arttırmaları bakımından oldukça önemli görülmektedir.

4. Ankete katılanlar televizyonda yayınlanan dini programlar içerisinde genellikle eğitici-öğretici dini programlar ile dini filmleri izlemeyi tercih etmektedirler.

5. Televizyonda yayınlanan dini programların, yetişkinleri genel olarak olumlu etkilediği görülmektedir.

6. Televizyondan alınan dini bilgilerle, diğer kaynaklardan alınan dini bilgileri arasında ara sıra çatışma yaşandığı görülmektedir. Bu çatışmanın kaynağına bakıldığında, bunun bazen televizyondan, bazen ailelerden alınan eğitimden, bazen de okunan kitaplardan kaynaklandığı görülmektedir.

7. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, televizyondaki din adamı imajı genel olarak kısmen olumlu bulunmuştur.

8. Yetişkinlerin, televizyondaki dini programlardan daha fazla yararlanabilmesi ve televizyon programlarının onların ihtiyaç ve beklentilerine daha iyi cevap verebilmesi için, ankete katılanların önerilerine de yer verilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre yetişkinlerin televizyondan beklentileri konusunda şu sonuçlara varılmıştır:

a. Dini programların yayın saatleri gözden geçirilmeli veya yeniden düzenlenmelidir,

- b. Programlarda başta inançla ilgili olmak üzere ibadet ve ahlakla ilgili konulara ağırlık verilmelidir,
- c. Programlar halkı dini anlamda bilinçlendirmeye yönelik olmalıdır,
- d. Güncel olayların dini boyutlarıyla ilgili bilgilere yer verilmelidir,
- e. Soru-cevap tarzı programların saati veya sayısı arttırılmalıdır,
- f. Günümüz toplumuna hitap eden dini filmler yapılmalıdır,

Yukarıdaki sonuçlar ışığında, televizyondaki dini programların daha etkili olabilmesi için şu önerilerde bulunulabilir.

1. Yetişkinler fiziksel, psikolojik, sosyal ve dini vb. özellikleri bakımından ele alınıp ayrıntılı bir şekilde incelenmeli ve tanınmaya çalışılmalıdır. Bugüne kadar yapılan araştırmalarda genellikle çocukluk ve ergenlik dönemlerine ağırlık verildiği görülmektedir. Oysa çocukluk ve ergenlik dönemleri, hayatın yaklaşık 1/ 3'ünü kapsamakta iken, 20 yaş ve üstünü kapsayan yetişkinlik dönemi yaklaşık 2/ 3'ünü kapsamaktadır.

2. Televizyonda yayınlanmak üzere dini programlar hazırlanırken yetişkinlerin özellikle dini anlamda ilgi duydukları konular, ihtiyaç ve beklentileri göz önünde bulundurulmalıdır. Bunun için yetişkinlerin dini eğilimleri, öğrenme özellikleri ve ilgi alanları gibi konular incelikle araştırılmalıdır.

3. Televizyon programları içerisinde dini programların yayın saatleri arttırılmalıdır. Ayrıca dini programların yayınlanma zamanlarında da gerekli düzeltmeler yapılmalıdır. Dini programların akşam 18 ⁰⁰ ile 22 ⁰⁰ saatleri arasında yayınlanması, izleyici kitlesinin bu programlara daha fazla ilgi göstermesini sağlayacaktır.

4. Yayınlanan dini programlar içerisinde başta inançla ilgili olmak üzere ibadet ve ahlakla ilgili programlara ağırlık verilmelidir. Bu temaların işlendiği, özellikle dini filmler toplumsal yapıya uygun olmalıdır. Televizyonda sır dizilerinin işlendiği, programların her yaşta izleyici kitlesini televizyon karşısına bağlamasında etkili olan neden, bu programların toplumsal yaşamın içinden temalarla dini değerleri işlemeye çalışmasında yatmaktadır. Bazı kanallarda Ramazan ayında ve diğer zamanlarda yayınlanan, kendi kültürümüzden olmayan filmler -bazıları dışında- halkın ilgisini çekmemektedir. Çünkü bu tür yapıtlar kılık-kıyafetinden yeme-içme alışkanlığına kadar, yaşam biçimi olarak bugününün insanına hitap etmemektedir. Bu nedenle filmler gerçek hayattan kesitleri içerecek mahiyette olmalıdır.

5. Televizyonda yayınlarında, mümkün olduğunca kafa karıştırıcı ve tartışmalı dini konulara yer verilmemelidir. Bu tür konular uzman kişiler tarafından ve insanların kafasında soru işaretleri bırakmayacak bi-

çimde açıklanmalıdır. Konuyla ilgili olarak İlahiyat Fakültelerinden yardım alınmalı, konunun uzmanı olmayanlardan görüş sorularak toplumda karışıklık meydana getirilmemelidir.

6. Televizyondaki din adamı imajının düzeltilmesi için gerekli çalışmalar yapılmalıdır. İlk olarak yayıncı kuruluşlar, yayınladıkları programlarda din adamı imajını bir güldürü ve alay unsuru olarak kullanmamalıdır. Programa davet ettikleri din adamlarını rating amaçlı değil, halkın bilgilendirilmesine yönelik olarak değerlendirmelidirler. Ayrıca din adamları da halkın kendilerinden beklentilerini iyi bilmeli ve kendilerinde gördükleri eksiklikleri bir an önce gidermelidirler.

7. İkinci ve Üçüncü Uluslar Arası Dini Yayınlar Kongresinde sesli ve görüntülü yayıncılık ve çocuk yayıncılığı konusu etraflıca ele alınmış olmasına rağmen yetişkinlere yönelik dini programların yapısı ve içeriği üzerinde durulmamıştır. Devletin dini alanda en yetkili kurumu olan Diyanet İşleri Başkanlığı, yetişkinlerin dini ihtiyaçlarını ve dini yayınlardan beklentilerini dikkate alarak, mevcut yayınların yeniden yapılandırılması için gerekli çalışmaları yapmalıdır.

8. Televizyonda yayınlanan bazı filmlerin gerçeklerle örtüşmediği görülmektedir. Bunlar genellikle bilgi eksikliğinden ve yanlış yorumlamadan kaynaklanmaktadır. İşte bu tür durumların önüne geçebilmek için, yayıncı kuruluşlar ya da yapımcılar İlahiyat Fakülteleriyle işbirliği yaparak, yaptıkları filmleri doğru ve sağlam temellere oturtmalıdırlar.

9. Televizyonda yayınlanan dini programların izlenme durumuna bakıldığında, TRT’de yayınlanan “Diyanet Saati” programının son sırada yer aldığı görülmektedir. Bu nedenle Diyanet İşleri Başkanlığı, toplumun ihtiyaç ve beklentilerini de dikkate alarak program yapısında bazı değişiklikler yapmak suretiyle bu programı daha cazip hale getirmelidir.

10. Televizyonda yayınlanan dini programların yetişkinlere daha faydalı olabilmesi için, İlahiyat Fakültelerinde yetişkin din eğitimi dersleri konmalıdır. Ayrıca İletişim Fakülteleriyle işbirliği yapılarak ve yetişkinlerin ihtiyaçları göz önünde bulundurularak yazılım ve dini metin senaristliği alanında eleman yetiştirilmelidir.

11. Yayıncı kuruluşlar topluma sağlıklı bilgi sunmak için televizyonda yayınlanacak dini içerikli yayınlar için, dini yayın editörleri ve dini haber muhabirleri istihdam etmeli ve bunlar genellikle İlahiyat alanında eğitim görmüş kimselerden seçilmelidir. Bu nedenle İletişim Fakülteleri ile İlahiyat Fakülteleri arasında işbirliği yapılarak, bu konuda eleman yetiştirilmesi için uygun programlar geliştirilmelidir.

KAYNAKLAR

- AKMAN, A. Zahid, "Gerçek Demokrasiye Ulaşmak İçin", **Yeni Türkiye Dergisi**, Sayı: 11,
Yıl: 1996.
- ARGYL, Michael- BEİT-HALLAHMÎ, Benjamin, "Yaş ve Din", Çev: Abdurrahman Kurt, **Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Sayı: 4, Cilt: 4, Yıl: 1992.
- BUYRUKÇU, Ramazan, **Din Görevlisinin Mesleğini Temsil Gücü**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1995.
- CERECİ, Sedat, **Televizyonun Sosyolojik Boyutu**. Şule Yayınları, İstanbul, 1996.
- DAM, Hasan, Yetişkinlerin Din Eğitimi, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), **Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Samsun 2002.
- KÖYLÜ, Mustafa, **Yetişkin Din Eğitiminin Teorik Temelleri**, Etüt Yay., Samsun 2000.
- MENEKŞE Ömer, "Türk Sinemasında Din ve Din Adamı İmajı", **II. Uluslar Arası Dini Yayınlar Kongresi Tebliğ ve Müzakereleri**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2005.
- UYGUN, Hamdi, Halktaki Din Adamı İmajı ve Din Görevlilerinden Beklentileri, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), **Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Samsun 1992.
- YILMAZ, Adem, 18-30 Yaş Arası Yetişkinlerin Televizyon İzleme Eğilimleri ve Televizyonun 18-30 Yaş Arası İzleyici Üzerinde Etkileri (Erzurum Örneği), (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Erzurum 2002.

ABSTRACT**The Effects of TV Programs with Religious Themes on Adults**

The media, especially TV, are a very important means in our day in conveying messages to the public. Religious programs offered by various TV channels have also played great role in the shaping of religious knowledge of people. For this reason, these programs should be arranged in accordance with the wants and needs of whole people. In addition, the image of the man of religion should be improved on TV channels. In order to be more effectively, the hours of religious programs on TVs should be increased, a cooperation between the faculties of communication and faculties of theologies should be made. Lastly, some experts should be educated in regard to religious programs on TVs.

Key words: Television, Religion, Adult Religious Education, Communication
